

Психолого-педагогічні особливості використання інтерактивних технологій навчання у процесі підвищення кваліфікації викладачів

Лариса Мороз*

Кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія Служби безпеки України
03066, вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5648-0128>

♦ **Анотація.** Актуальність теми зумовлена зростанням ролі інтерактивних технологій навчання у розвитку педагогічної майстерності викладача та потребою уточнення умов їх ефективного застосування. Метою статті було дослідження умов ефективного використання інтерактивних технологій навчання у процесі підвищення кваліфікації викладачів вищих військових закладів освіти. Методологічну основу дослідження становило поєднання теоретичних і експериментальних методів, що дало змогу обґрунтувати теоретичні положення та вивчити реальні умови використання інтерактивних технологій у процесі підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти. Проаналізовано особливості організації освітньої діяльності дорослих, зокрема викладачів вищих військових закладів освіти. Виявлено, що персоналізації освітнього процесу, розвитку практичних навичок і підвищенню мотивації до навчання сприяє використання інтерактивних технологій навчання, що ґрунтуються на активній взаємодії здобувачів освіти з навчальним матеріалом, викладачем і між собою. Обґрунтовано вимоги для успішного навчання із застосуванням інтерактивних технологій: позитивний взаємозв'язок, неопосередкована взаємодія, індивідуальна відповідальність, розвиток навичок спільної роботи, оцінка роботи. Узагальнено організаційні, педагогічні та психологічні умови ефективного використання інтерактивних технологій навчання під час підвищення кваліфікації викладачів вищих військових закладів освіти. Встановлено, що ефективність використання інтерактивних технологій у процесі підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових закладів освіти зростає за умови цілісної організації освітньої взаємодії, яка ґрунтується на суб'єкт-суб'єктному характері навчання, сприятливому психологічному кліматі, мотиваційній готовності слухачів і професійній значущості навчальних завдань. Водночас важливими чинниками результативності є урахування досвіду та професійних стереотипів слухачів, орієнтація на подолання страху невдачі, рефлексивне осмислення результатів освітньої діяльності, а також належна методична й організаційна підготовленість викладачів курсів. Практична цінність дослідження полягає в можливості використання обґрунтованих організаційно-педагогічних і психологічних умов, форм та методів інтерактивного навчання для підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових закладів освіти в системі їх професійного розвитку та підвищення кваліфікації

♦ **Ключові слова:** освіта дорослих; андрагогіка; інтерактивна взаємодія; психолого-педагогічні умови; педагогічна майстерність

♦ Вступ

Сучасний етап розвитку вищої освіти вимагає динамічних змін, що зумовлені запровадженням цифрових технологій, глобалізацією знань, інноваційним характером діяльності та зростанням вимог до підготовки

Приклад цитування:

Moroz, L. (2025). Psychological and pedagogical features of using interactive learning technologies in the process of professional development of teachers. *The Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 21(1), 77-84. doi: 10.33099/2617-6858-26-21-1-77-84.

Історія статті: Отримано: 10.09.2025; Доопрацьовано: 24.12.2025; Прийнято: 27.01.2026; Опубліковано: 17.02.2026

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Автор-кореспондент

фахівців за компетентнісним підходом. Традиційні методи навчання поступово втрачають ефективність, оскільки вони часто не забезпечують належного рівня взаємодії у форматі «викладач-здобувач освіти», розвитку у здобувачів освіти критичного мислення, креативності та комунікативних навичок. Інтерактивні технології навчання ґрунтуються на активній взаємодії здобувачів освіти з навчальним матеріалом, викладачем і між собою. Використання мультимедійних засобів, віртуальних симуляторів, адаптивних навчальних платформ, інтерактивних форм і методів навчання в освітній діяльності здобувачів вищої освіти відкривають нові можливості для підвищення якості засвоєння знань, мотивації до навчання, розвитку практичних навичок, критичного мислення. Перед науково-педагогічними працівниками постає завдання вдосконалення методик викладання навчальних дисциплін із орієнтацією на студентоцентричний підхід. Проблема розвитку освіти дорослих аналізувалась О.А. Dubasenyuk & О.А. Samoilenko (2020), які досліджували сучасні тенденції управління та організації освіти дорослих. Науковцями проаналізовано сутність, предмет та завдання андрагогіки як галузі наукового знання про навчання дорослих, схарактеризовано дорослу людину як суб'єкта навчання. А. Lytvynchuk *et al.* (2023) виявили, що ефективність дистанційної освіти в Україні залежить від поєднання традиційних і новаторських підходів, належного технічного та законодавчого забезпечення, модернізації інформаційної інфраструктури та постійного вдосконалення системи на всіх рівнях освіти, що дозволяє забезпечити стабільність і безперервність освітнього процесу. О.Н. Hubar *et al.* (2023) зосередили увагу на впливі використання інтерактивних технологій на якість навчання майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Професіоналізацію педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти досліджували О.В. Anishchenko *et al.* (2022). Автори проаналізували психологічні аспекти професіоналізації андрагогів, сутність та особливості розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу. А. Yermolenko (2022) виявив особливості суб'єкта суб'єктної моделі навчання, що сприяє самовдосконаленню, самореалізації творчої особистості, та є умовою для комплексного розвитку особистості, виявлення й формування її творчого потенціалу. А. Yermolenko систематизував підходи щодо принципів, ознак, технологій та методів інтерактивного навчання; організації навчання у співдії та розширенні можливостей технологій інтерактивного навчання в освітньому процесі. За висновками А.В. Marchuk (2020), технологію навчання дорослих можна інтерпретувати як спосіб реалізації змісту освіти дорослих на основі взаємодії змістової, процесуальної, мотиваційної, організаційної складових з урахування компетентностей і професійного досвіду слухача курсів. Технічний розвиток ставить дорослу особистість перед необхідністю позбутись застарілого досвіду заради набуття нового. Якщо життєвий

і професійний досвід не є актуальним, він може стати перешкодою для професійного зростання. N.A. Frolenkova & M.O. Stupnytska (2020) виокремили глобальні освітні тенденції розвитку системи і змісту навчання в сучасному світі: орієнтацію на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; орієнтацію навчання на особистість, забезпечення можливостей її саморозкриття; масовий характер освіти та її неперервність як нову якість; значущість освіти для індивіда і суспільства; адаптацію освітнього процесу до запитів і потреб особистості. Водночас аналіз наукових праць із порушеної проблеми дав підстави стверджувати, що залишаються поза увагою науковців дослідження та обґрунтування психолого-педагогічних умов ефективного використання інтерактивних технологій в освіті дорослих, зокрема при організації курсів підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів. Мета статті полягала в аналізі психолого-педагогічних умов ефективного застосування інтерактивних технологій навчання під час підвищення кваліфікації викладачів вищих військових закладів освіти. Завдання дослідження включали визначення та теоретичне обґрунтування психолого-педагогічних умов ефективного впровадження інтерактивних технологій у систему професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти, а також аналіз отриманих результатів для визначення вимог до викладацького складу курсів підвищення кваліфікації з використанням інтерактивних технологій навчання.

♦ Матеріали та методи

Теоретичну основу статті склали дослідження в сфері андрагогіки І.В. Maslianikova (2020), А. Samko (2021) та М. Pashchenko *et al.* (2023). Предметом аналізу стали також підходи І.І. Bilous *et al.* (2022) щодо форм організації курсів підвищення кваліфікації із залученням інтерактивних технологій. Для розробки програми курсів педагогічної майстерності було вивчено досвід організації курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Узагальнення та висновки ґрунтувалися на безпосередній участі у викладанні на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з активним використанням інтерактивних технологій навчання для підвищення ефективності та педагогічної майстерності. Матеріальну базу дослідження становили навчально-методичні комплекси курсів підвищення кваліфікації, зокрема Навчальна програма сертифікатної програми з педагогічної майстерності для викладачів вищих військових навчальних закладів від 2025 року, програми інтерактивних занять, а також результати діяльності слухачів – розроблені ними проєкти, презентації, кейси та рефлексивні звіти, які зберігаються у авторів і не є доступними у відкритих джерелах. Аналіз такої матеріальної бази дозволив обґрунтувати теоретичні положення щодо застосування інтерактивних технологій навчання, організації підвищення кваліфікації та узагальнити

результати досліджень проблеми професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Дослідження психолого-педагогічних особливостей використання інтерактивних технологій навчання у процесі підвищення кваліфікації проводилося в 2023-2025 рр. під час організації курсів для 27 науково-педагогічних працівників (методистів та викладачів закладів вищої освіти) з педагогічної майстерності вищих військових закладів освіти. Віковий діапазон учасників становив від 30 до 72 років, що дало змогу дослідити особливості сприйняття та застосування інтерактивних технологій фахівцями з різним педагогічним досвідом. Педагогічний експеримент мав формувальний характер і передбачав упровадження комплексу інтерактивних технологій: технології кооперативного навчання (робота в парах, «Два-чотири-всі разом», «Карусель», «Акваріум», робота в малих групах); технології колективно-групового навчання (обговорення проблеми в загальному колі, «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка», «Дерево рішень»); технології ситуативного моделювання (ділові та імітаційні ігри, розігрування ситуації за ролями); технології опрацювання дискусійних питань («Метод ПРЕС», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Неперервна шкала думок», дискусія, оцінювальна дискусія). Цілеспрямоване спостереження, опитування, бесіди у процесі організації курсів підвищення кваліфікації дозволили виділити ефективні технології інтерактивного навчання в освіті дорослих. Сертифікатною програмою з педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів передбачалося освоєння чотирьох модулів обсягом 94 аудиторні год тривалістю по 80 хв. Педагогічне спостереження проводилося під час восьми годин лекційних та 18 год практичних занять з елементами тренінгу та 6 год групових дискусій модуля «Педагогічні технології як складник педагогічної майстерності викладача», щоб простежити активність, рівень взаємодії, прояви співпраці та саморефлексії слухачів. У ході дослідження було дотримано етичних норм Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації (WMA, 2024).

◆ Результати та обговорення

В умовах війни та повоєнної відбудови, коли підготовка кваліфікованих кадрів набуває особливої актуальності, важливо також приділяти значну увагу підвищенню кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Викладач закладу вищої освіти потребує розвитку професійно важливих якостей особистості, що забезпечать організацію освітньої діяльності в специфічних умовах воєнного стану; формування мотиваційної сфери особистості за таких обставин; розвитку рефлексивної культури, що пов'язана із здатністю до самоаналізу, усвідомлення професійних труднощів, пошуком шляхів їх подолання (Zadorozhna-Kniahnytska *et al.*, 2024). В організації курсів підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників важливо врахувати сучасні підходи та

інноваційні педагогічні технології, які передбачають розвиток творчого потенціалу викладачів, зміни способів діяльності, стилю мислення учасників освітнього процесу. Підвищення кваліфікації викладачів може набувати різного формату: курсів, стажування, сертифікатних програм тощо. Порівняння різних видів навчання дозволяє визначити їх відмінні ознаки: при традиційному підході викладач передає здобувачеві освіти конкретну інформацію, а здобувачі освіти мають її засвоїти і підтвердити високий рівень засвоєних знань; за програмованого виду навчання навчальний матеріал повідомляється та засвоюється за допомогою програмованих підручників, комп'ютерної техніки; проблемний вид навчання характеризується створенням проблемних завдань для засвоєння нового, обговоренням шляхів розв'язання цих проблем; інтерактивний (діалоговий) вид навчання спрямований на розвиток творчості здобувача освіти через використання інтерактивних технологій. L.Z. Rebukha (2022) було розмежовано поняття «технологія навчання» та «педагогічна технологія». Відповідно технологія навчання відображає траєкторію засвоєння навчального матеріалу. Дослідники М. Pashchenko *et al.* (2023) визначили поняття «інноваційні педагогічні технології» як цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів від визначення мети до очікуваних результатів». До основних актуальних тенденцій розвитку технологій навчання на сучасному етапі модернізації сучасної освіти відносимо розвиток особистісно-орієнтованого навчання; використання технологій навчання з елементами проблемності, наукового пошуку, взаємодії тих, хто навчається; створення умов для самореалізації, самоствердження та самовизначення особистості; упровадження власних методики викладання та навчання тощо (Rebukha, 2022).

У контексті організації курсів підвищення кваліфікації викладачів актуальними є висновки А. Yermolenko (2022) щодо особливостей інтерактивного навчання дорослих: побудова освітнього процесу з урахуванням інтересів та запитів, врахування досвіду, партнерська взаємодія. Інтерактивна освітня діяльність сприяє формуванню соціальної, емоційної та інтелектуальної компетентності, підвищенню мотивації, залученості до вирішення освітніх проблем, досвіду діалогічної пізнавальної діяльності, гнучкості в оцінці результатів освітньої діяльності, можливість імітації реалій практичної діяльності. Для ефективності організації курсів підвищення кваліфікації важливо дотриматися андрагогічних принципів (Boyarska-Komenko, 2019; Tymchuk *et al.*, 2021). Серед принципів організації курсів підвищення педагогічної майстерності виділено континуальність, неперервність, амбієнтність, цінність проживання, застосування активних форм навчання, рефлексивний супровід, модульну структуру, усвідомленість навчання, опору на суб'єктний досвід, практичність та вмотивованість (Рис. 1).

Рисунок 1. Принципи освіти дорослих

Джерело: розроблено автором на основі О.А. Dubasenyuk & О.А. Samoilenko (2020)

Відповідно до принципу континуальності викладач в процесі активної участі в освоєнні нового отримує досвід перебування у нових психічних станах, новій соціальній ролі. Принцип неперервності передбачає навчання упродовж життя та набуття нового досвіду. Принцип амбієнтності реалізується через створення сприятливого освітнього середовища задля ефективності отримання нових знань. Для того, щоб в процесі підвищення кваліфікації викладачів створити умови для позитивної самореалізації, необхідно дотриматися принципу ціннісного проживання через моделювання ситуацій, що дозволять усвідомити слухачам специфіку цінностей суб'єктів освіти, прийняти їх на особистісному рівні, в процесі розуміння та усвідомленого навчання. Дотримання принципу застосування активних форм навчання сприяє відмові від деяких стереотипів професійної діяльності, зокрема через участь в групових інтерактивних формах освітньої діяльності. Процес підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з використанням активних форм навчання буде ефективним при умові позитивних установок та загальній атмосфері творчості з опорою на суб'єктний досвід. Для врахування особистісної ролі слухача курсів, об'єктивного планування, аналізу освітньої діяльності необхідно дотриматися принципу рефлексивного супроводу кожного заняття курсів, їх практичний характер та вмотивованість учасників. У працях І.В. Masliankova (2020) та А. Samko (2021) узагальнено положення андрагогіки, що були враховані для ефективної реалізації сертифікатної програми підвищення кваліфікації викладачів вищих військових закладів освіти:

1. Роль викладача курсів підвищення кваліфікації у виявленні, систематизації, формалізації особистого досвіду слухача курсів, коригуванні та поповненні його знань.
2. Мотивація освоєння нових знань через їх практичну спрямованість та інноваційність, можливість застосувати результати навчання для професійного зростання та підвищення якості освітньої діяльності.
3. Використання інтерактивних технологій навчання переважно інноваційного характеру через обмін знаннями, діями, організації обговорення в мікрогрупах/аудиторії.
4. Урахування досвіду та певних стереотипів професійної діяльності, оскільки частина слухачів не готові до змін. Це пов'язано зі страхом бути некомпетентним, занепокоєння власним авторитетом.

5. Урахування у відборі інформації для опрацювання на курсах доступності викладу та різного фахового спрямування слухачів; різнобічність розгляду матеріалу як викладачем, так і слухачами; гнучкість подачі матеріалу; критичне сприйняття слухачами курсів змісту, форм і методів навчання; відбір завдань задля виявлення і розкриття особистісного потенціалу слухачів.

6. Урахування індивідуального стилю навчання слухачів. Для формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії важливо спиратися на індивідуальний стиль викладання з урахуванням стилів навчання дорослих.

7. Залежність ефективності освітньої діяльності від часових, просторових, побутових, професійних та соціальних умов.

У розробці сертифікатної програми з педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів також важливо врахувати такі підходи з використання інтерактивних технологій: інтенсифікація освітньої діяльності, підвищення мотивації, залученість до вирішення освітніх проблем, досвід діалогічної пізнавальної діяльності, гнучкість в оцінці результатів освітньої діяльності, можливість імітації реалій практичної діяльності. Метою підвищення кваліфікації в закладі вищої освіти має бути розвиток умінь та навичок психологічної реалізації педагогічної діяльності, її системного бачення, сприяння збагаченню педагогічного досвіду викладачів, поглиблення знань з теоретичних основ педагогіки і психології, інноваційних педагогічних технологій, культури педагогічного спілкування; розвиток та поглиблення практичних умінь і навичок майстерності викладання. Досягнення мети підвищення кваліфікації передбачає ознайомлення з теоретичними основами психології педагогічної майстерності викладача вищої школи; психологічними особливостями педагогічної техніки; майстерністю педагогічного спілкування. Навчальна програма сертифікатної програми з педагогічної майстерності для викладачів вищих військових навчальних закладів передбачає вивчення таких модулів: «Освітнє середовище: виклики сьогодення» (лекційні заняття – 24 год, практичні заняття – 8 год), «Педагогічні технології як складник педагогічної майстерності викладача» (лекційні заняття – 8 год, практичні заняття – 20 год), «Психологічні основи педагогічної комунікації» (лекційні заняття – 6 год, практичні

заняття – 4 год), «Психологічні детермінанти оптимізації освітньої діяльності» (лекційні заняття – 18 год, практичні заняття – 6 год). Під час освоєння модуля «Педагогічні технології як складник педагогічної

майстерності викладача» були використані інтерактивні технології організації освітньої діяльності, що дало можливість апробувати та узагальнити ефективність їх використання в освіті дорослих (Таблиця 1).

Таблиця 1. Використання інтерактивних технологій під час підвищення кваліфікації

№ з/п	Назва теми заняття	Назва інтерактивної технології
1	Методика підготовки та читання лекції: досвід актуалізації освітньої діяльності	«Неперервна шкала думок», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм»
2	Форми та методи актуалізації освітньої діяльності	робота в парах, «Мікрофон», «Мозковий штурм»
3	Проблемна лекція: особливості підготовки та проведення	«Неперервна шкала думок», «Мозковий штурм», «Дерево рішень»
4	Підготовка та проведення семінарського (практичного) заняття	«Карусель», метод «ПРЕС», робота в парах
5	Навчально-методичне забезпечення семінарського (практичного) заняття	Обговорення проблеми в загальному колі, «Мікрофон»
6	Стиль комунікативної поведінки викладача та його вплив на успіх заняття	«Дерево рішень», case-метод, «Мікрофон»
7	Організація дискусії з визначеної теми як основне завдання керівника семінарського заняття	«Займи позицію», «Зміни позицію», оцінювальна дискусія
8	Інноваційні педагогічні технології	Case-метод, метод «ПРЕС», «Снігова куля»
9	Увага, уява та спостережливість як основа інноваційної діяльності в закладі вищої освіти	«Неперервна шкала думок», розігрування ситуації за ролями
10	Інтерактивні технології у викладанні	Case-метод, «Мозковий штурм»
11	Дискусія «Умови ефективного використання інтерактивних технологій»	Дискусія, оцінювальна дискусія
12	Дидактичні основи діагностики та контролю якості освітнього процесу	Case-метод, «Мікрофон»
13	Діагностика розумової діяльності студентів, мотивування на отримання конкретної спеціальності. Критерії оцінювання та мотивація оцінки	«Акваріум», «Займи позицію», «Зміни позицію»
14	Дискусія «Як оцінка впливає на ефективність освітнього процесу»	Технологія «Шість капелюхів»

Джерело: розроблено автором

Однією з умов вибору методів організації навчання є урахування психофізіологічних характеристик слухачів, їх життєвого досвіду, когнітивного і навчального стилю діяльності. Активність і продуктивність участі у запропонованих інтерактивних формах і методах діяльності визначається потребами, цілями, мотивами слухачів та рівнем сформованості комунікативних, організаторських, дидактичних, проєктувальних (діагностичних і прогностичних) умінь і навичок. В організації занять зі слухачами курсів підвищення кваліфікації важливо дотримуватися проблемної стратегії. Під час організації курсів підвищення кваліфікації викладачів вищих військових закладів освіти були використані та отримали позитивний відгук у слухачів технології кооперативного навчання; колективно-групового навчання; ситуативного ігрового моделювання; технології опрацювання дискусійних питань (Khomik *et al.*, 2020). Серед ефективних методів обговорення слухачі курсів виокремлено технології кооперативного навчання: робота в парах (91 % слухачів), «Два-чотири-всі разом» (67 %), «Карусель» (95 %), «Акваріум» (94 %), робота в малих групах (92 %); технології колективно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі (89 %), «Мікрофон» (96 %), «Незакінчені речення» (95 %), «Мозковий штурм» (96 %), «Ажурна пилка» (84 %), case-метод (92 %), «Дерево рішень» (84 %); технології ситуативного моделювання: ділові та імітаційні ігри, розігрування ситуації за ролями (70 %); технології опрацювання дискусійних

питань: «Метод ПРЕС» (97 %), «Займи позицію» (77 %), «Зміни позицію» (78 %), «Неперервна шкала думок» (68 %), дискусія (95 %), оцінювальна дискусія (82 %). Застосування інтерактивних технологій вимагає відповідної структури навчальних занять. 10 % від загального часу – оголошення теми та очікуваних результатів діяльності; мотивація участі. 10-15 % часу заняття – інформування щодо форм і методів, що дозволяє слухачам виконувати практичні завдання за мінімально короткий час. 65-70 % – інтерактивна взаємодія щодо вирішення поставлених завдань та презентація результатів. 10 % – рефлексія результатів, яка дозволяє оцінити досягнення та підбити підсумки виконання окремих завдань чи заняття в цілому. Спостереження за слухачами курсів підвищення кваліфікації дає підстави згодитися з висновками, що дорослий учень як суб'єкт навчання характеризується потребою знати, самосвідомістю, досвідом, готовністю до навчання, орієнтацією у навчанні, внутрішньою мотивацією, що реалізується в таких андрагогічних принципах як усвідомленість навчання, самоспрямованості, опори на суб'єктний досвід, контекстності навчання, практичності та вмотивованості відповідно (Tumchuk *et al.*, 2021). Аналіз участі викладацького складу у реалізації програми курсів став підґрунтям для узагальнення особливостей навчання педагогічних і науково-педагогічних працівників протягом життя. До них належать використання накопиченого життєвого досвіду у навчальних цілях, критичне осмислення змісту, форм і методів навчання,

усвідомлення особистої самостійності та прагнення до самореалізації, врахування часових, просторових, побутових, професійних і соціальних умов, самостійний вибір освітньої програми, прикладне застосування здобутих знань і навичок, розкриття особистісного потенціалу та вирішення конкретних життєвих завдань.

На рівень активності та залученості слухачів курсів підвищення кваліфікації в інтерактивну діяльність істотно впливає сформованість професійної компетентності викладача. Серед її ключових складових виокремлено когнітивну, діяльну та особистісну компетентності. Когнітивний критерій передбачає високий рівень володіння дидактичними знаннями, навичками аргументування, красномовства. Діяльний критерій характеризується сформованістю організаторських навичок, викладацьких умінь, адекватною самооцінкою щодо значущості в організації сприятливого освітнього середовища, вміння корегувати поведінку відповідно до ситуації; здатності викладача створювати атмосферу партнерства, взаємодії, творчості в навчальній аудиторії. Ступінь сформованості професійно важливих якостей особистості викладача визначає особистісний критерій. Серед таких якостей виокремлено креативність, сформованість інтелектуальних та емоційних почуттів, працелюбність, енергійність, авторитетність, відкритість та доброзичливість. Відповідно до висновків L.O. Nesterenko *et al.* (2022), активне використання інтерактивних технологій під час реалізації сертифікованої програми з педагогічної майстерності викладачів вищих військових закладів освіти стало підґрунтям для визначення умов їх ефективного застосування. Серед таких умов виокремлюють організаційні, психологічні та педагогічні. До організаційних умов належать фізичні та гігієнічні умови організації освітньої діяльності, знання нормативно-правових документів щодо організації курсів та вимог до професійної компетентності викладача; доступність системи підвищення кваліфікації; професійна компетентність. Психологічні умови: здатність особистості реалізовувати власні внутрішні зміни, нейтралізувати негативні психологічні установки та активізувати позитивні, готовність до взаємодії в групі; здатність до планування внутрішньої мисленнєвої діяльності, оволодіння компонентами психологічної адаптації у ході здійснення інтерактивної діяльності; здатність реалізовувати внутрішній діалог, уміння та навички до узгодження особистісних мотивів; групова динаміка, переконання, установки, стереотипи сприйняття, ціннісні орієнтації. Педагогічні умови: рівень освіченості, культурні та моральні цінності, сфера професійної діяльності, володіння змістом предмета викладання, знання методики організації і проведення різних форм і методів освітньої діяльності.

Аналіз використання інтерактивних технологій у підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників підтвердив, що їх ефективність залежить від суб'єкт-суб'єктної взаємодії, позитивного психологічного клімату, мотиваційної готовності слухачів,

актуальності та професійного змісту завдань, а також методичної й організаційної підготовленості викладачів. Результати цього дослідження узгоджуються з висновками I.I. Bilous *et al.* (2022), що розглядали технології інтерактивного навчання розглянуто як організований підхід до формування освітнього середовища, що передбачає активну взаємодію між всіма його учасниками з метою досягнення освітніх цілей та завдань. S. Sysoieva (2011) наголошувала на тому, що ефективне активне навчання передбачає перетворення учня (студента) з об'єкта на суб'єкта діяльності через включення його у спільну групову роботу, а також на необхідності врахування індивідуальних особливостей кожного учня (темпераменту, характеру, здібностей, інтересів, статусу в групі) при організації навчального процесу, щоб завдання відповідали їхнім потенціалу та ролі у колективі. Результати також співвідносяться думкою O. Druhanova & V. Bilyk (2024), щодо того, що ефективність освіти дорослих суттєвою мірою залежить від здатності викладача створювати атмосферу партнерства, взаємодії, творчості в навчальній аудиторії; від його вміння моделювати навчальні ситуації, в яких дорослі зможуть застосувати набутий професійний і соціальний досвід. Як зазначали автори, важливу роль відіграє вміння викладача застосовувати інноваційні технології, що забезпечують набуття важливих і необхідних знань, формування нових умінь, інших професійних і комунікативних компетентностей, сприяють розвитку критичного мислення, креативності. N. Volkova (2018) акцентувала на ролі ігрових технологій як ефективного засобу професійної підготовки студентів, що сприяє активному засвоєнню знань, розвитку професійного мислення, самонавчання та прогнозуванню педагогічного впливу, водночас скорочуючи час на вивчення дисциплін і формуючи практичний та етичний соціальний досвід через моделювання реальних ситуацій і прийняття рішень. Отже, співставлення результатів проведеного дослідження з висновками вищезазначених авторів підтвердило, що ефективність інтерактивного навчання та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників визначається активною суб'єкт-суб'єктною взаємодією, позитивним психологічним кліматом, мотиваційною готовністю слухачів, врахуванням індивідуальних особливостей, застосуванням інноваційних ігрових та інтерактивних технологій, моделюванням реальних навчальних ситуацій і формуванням професійних, комунікативних та креативних компетентностей.

✦ Висновки

Аналіз використання інтерактивних технологій у підвищенні кваліфікації дозволив визначити ключові умови їх ефективності: спрямованість на практичне застосування знань, врахування професійного та особистого досвіду, врахування конкуруючих інтересів, подолання стереотипів і переваг щодо стилів навчання, застосування різноманітних видів діяльності, розвиток

умінь роботи з інформацією та самоконтролю, створення комфортної і безпечної атмосфери, подолання страху невдачі та складнощів у міжособистісній взаємодії, а також організація інформаційно-освітнього середовища для обговорення завдань, шляхів їх вирішення та рефлексії результатів на різних етапах навчання. У ході дослідження ефективних умов використання інтерактивних технологій навчання на курсах підвищення педагогічної майстерності викладачів було підтверджено ефективність використання інтерактивних технологій у підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників залежить від певних умов їх організації та залучення викладацького складу. Встановлено, що суттєвий вплив на рівень інтересу, залученості до діяльності, сприйняття нового мало використання інтерактивних технологій в освітній діяльності. Використання інтерактивних технологій буде ефективним за умов створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, позитивного психологічного клімату, мотиваційної готовності слухачів до інтерактивної взаємодії, актуальності та професійного змісту завдань, урахування досвіду слухачів, методичної та організаційної підготовленості викладачів курсів. Для успішного навчання у режимі

інтерактивної технології виокремлено такі вимоги: позитивний взаємозв'язок, неопосередкована взаємодія, індивідуальна відповідальність, розвиток навичок спільної роботи, оцінка роботи. У ході реалізації програми курсів підвищення педагогічної майстерності викладачів простежувалася активність та ефективність участі слухачів в освоєнні нового через різного роду інтерактивну взаємодію. Перспективи подальших розвідок спрямовані на емпіричне дослідження використання ефективних форм і методів інтерактивного навчання, вдосконалення змісту сертифікатної програми з педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів з використання інноваційних інтерактивних технологій.

◆ Подяки

Немає.

◆ Фінансування

Немає.

◆ Конфлікт інтересів

Немає.

◆ Джерела

- [1] Anishchenko, O.V., Banit, O.V., Kalyuzhna, T.H., Kovalenko, O.H., Piddiaky, V.M., & Samko, A.M. (2022). *Professionalization of pedagogical staff in adult education in the context of formal and informal education: Theoretical and methodological aspect*. Kyiv: Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education.
- [2] Bilous, I.I., Demianiuk, A.V., & Krychivska, O.V. (2022). *Innovative teaching technologies in the context of modern education development*. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical Sciences*, 1(1), 136-146.
- [3] Boyarska-Komenko, A.V. (2019). *Interactive methods of teaching adults*. *Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. Pedagogical Sciences*, 41, 97-105.
- [4] Druhanova, O., & Bilyk, V. (2024). Adult education: From teacher's mastery to effective training technologies. *Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 2(26), 90-98. doi: 10.35387/od.2(26).2024.90-98.
- [5] Dubasenyuk, O.A., & Samoilenko, O.A. (2020). *Fundamentals of andragogy (for specialists in adult education): Teaching and methodological manual*. Zhytomyr: I. Franko Zhytomyr State University Press.
- [6] Frolenkova, N.A., & Stupnytska, M.O. (2020). Adult education: Key factors and prospects for development in Ukraine. *Bulletin of the National University of Water and Environmental Engineering. Series "Economic Sciences"*, 4(92), 439-447. doi: 10.31713/ve4202039.
- [7] Hubar, O.H., Spitsyn, V.V., & Kotyash, I.S. (2023). The impact of interactive technologies on the quality of training future teachers in higher education institutions. *Academic Visions*, 26. doi: 10.5281/zenodo.10461085.
- [8] Khomiuk, I.V., Petruk, V.A., Holiuk, O.A., & Khomiuk, V.V. (2020). *Innovative technologies in the educational process*. Vinnytsia: VNTU.
- [9] Lytvynchuk, A., Kyrianov, A., Irynevich, J., & Gaiduk, I. (2023). Trends in the development of distance education in Ukraine as a factor of stability and continuity of the educational process during the war. *Educational Analytics of Ukraine*, 4(25), 5-18. doi: 10.32987/2617-8532-2023-4-5-18.
- [10] Marchuk, A.V. (2020). *Andragogy: A textbook*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.
- [11] Maslianikova, I.V. (2020). Modern approaches of adult education: Theoretical and empirical aspects. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Tavrytsky National University. Series: Psychology*, 31(70), 28-36. doi: 10.32838/2709-3093/2020.1/04.
- [12] Nesterenko, L.O., Mazyn, D., & Pirozhenko, I. (2022). Conditions for improving the psychological and pedagogical culture of university lecturers. *Actual Issues of Humanities: Intercollegiate Collection of Scientific Works of Young Scholars of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 53(2), 237-243. doi: 10.24919/2308-4863/53-2-35.
- [13] Pashchenko, M., Chernienko, L., & Kovalyshyna, S.P. (2023). Readiness of future specialists to use information technologies in professional education. *SWorldJournal*, 4(22), 46-52. doi: 10.30888/2663-5712.2023-22-04-061.
- [14] Rebukha, L.Z. (Ed.). (2022). *Innovative teaching technologies in the context of modern education modernisation*. Ternopil: ZUNU.
- [15] Samko, A. (2021). Peculiarities of andragogical competence of pedagogical staff of postgraduate pedagogical education institutions. *Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 2(20), 133-143. doi: 10.35387/od.2(20).2021.133-144.

- [16] Sysoieva, S. (2011). *Interactive technologies for adult education: Teaching and methodological guide*. Kyiv: EKMO Publishing House.
- [17] Tymchuk, L., Grytsyk, N., Yahupov, V., Syvokhop, Y., Hrinchenko, T., & Svystun, V. (2021). Andragogy: Theory and practice of adult education development in Ukraine. *Romanian Journal for Multidimensional Education*, 13(2), 185-205. doi: 10.18662/rrem/13.2/417.
- [18] Volkova, N. (2018). *Interactive teaching technologies in higher education: Teaching and methodological guide*. Dnipro: Alfred Nobel University.
- [19] WMA. (2024). *WMA Declaration of Helsinki – ethical principles for medical research involving human participants*. Retrieved from <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki/>.
- [20] Yermolenko, A. (2022). *Interactive learning technologies: Electronic training course*. Bila Tserkva: BINPO.
- [21] Zadorozhna-Kniahnytska, L., Khadzhinova, I., & Sovinskii, S. (2024). Adult education in wartime conditions: Regarding discourse of the problem. *Youth and the Market*, 10(230), 34-39. doi: 10.24919/2308-4634.2024.310260.

Psychological and pedagogical features of using interactive learning technologies in the process of professional development of teachers

Larysa Moroz

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
National Academy of the Security Service of Ukraine
03066, 22 M. Maksymovych Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5648-0128>

♦ **Abstract.** The relevance of the topic is conditioned by the growing role of interactive learning technologies in the development of pedagogical skills of teachers and the need to clarify the conditions for their effective use. The purpose of the study was to investigate the conditions for the effective use of interactive training technologies in the process of advanced training of teachers of higher military educational institutions. The methodological basis of the research was a combination of theoretical and experimental methods, which allowed substantiating the theoretical provisions and investigating the real conditions for using interactive technologies in the process of improving the pedagogical skills of scientific and pedagogical workers of higher education institutions. The paper analysed the specifics of organising educational activities of adults, in particular, teachers of higher military institutions. It was revealed that the personalisation of the educational process, the development of practical skills, and increasing motivation for learning contributes to the use of interactive learning technologies based on the active interaction of educational applicants with educational material, the teacher, and among themselves. The requirements for successful training using interactive technologies were justified: positive relationship, non-targeted interaction, individual responsibility, development of joint work skills, work assessment. The paper summarised the organisational, pedagogical and psychological conditions for the effective use of interactive training technologies in advanced training of teachers of higher military educational institutions. It was established that the effectiveness of using interactive technologies in the process of improving the pedagogical skills of teachers of higher military educational institutions increases under the condition of a holistic organisation of educational interaction, which was based on the subject-subject nature of training, a favourable psychological climate, motivational readiness of students, and professional significance of educational tasks. Important performance factors included consideration of the experience and professional stereotypes of students, focusing on overcoming the fear of failure, reflexive understanding of the results of educational activities, and proper methodological and organisational readiness of course teachers. The practical significance of the research lies in the possibility of using reasonable organisational, pedagogical and psychological conditions, forms and methods of interactive learning to improve the pedagogical skills of teachers of higher military educational institutions in the system of their professional development and advanced training

♦ **Keywords:** adult education; andragogy; interactive interaction; psychological and pedagogical conditions; pedagogical skills